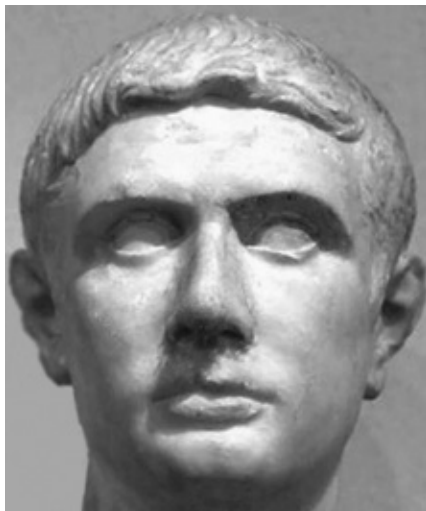

Brutuksen kultaraha

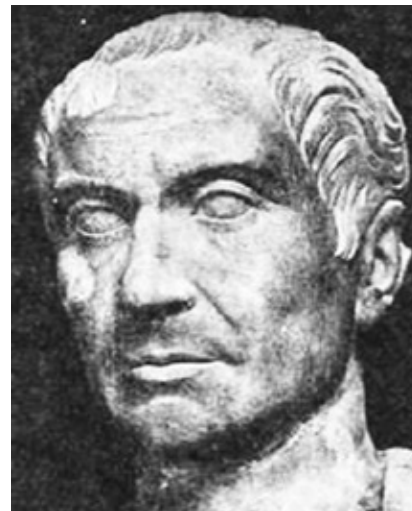
eli Traakian Dynastian/Koson II:n kultastaatteri

Esittelen tässä artikkelissa erään Rooman tasavallan lopun ajan rahaerikoisuuden, joita on tullut viime vuosina varsin runsaasti markkinoille.

Kyseessä on kultainen staatteri, joka on lyöty Traakian kuningas Kosonin (syntymäaika tuntematon, kuollut 29 eKr.) nimissä yhteistyössä Marcus Junius Brutuksen (kuuluisa Julius Caesarin murhasta) kanssa oletettavasti vuonna 43–42 eKr. Teorioiden mukaan Kosonin staatterit lyötatti joko Brutus itse tai kuningas Kosonin hallitsema Traakian dynastia, joka oli liittoutunut Brutuksen kanssa sisällissodassa Marcus Antoniusta ja Octaviusta (myöhemmin keisari Augustus) vastaan. Koson, jonka nimi on tämän rahan etusivulla, tunnetaan Traakian kuninkaana. Max von Bahrfeldt puhuu daakkikuningas Kosonista (Berliner Münzblätter 1912). Koson on mainittu myös skyyttien yhteydessä. Daa-

Kuva 1. Marcus Junius Brutus Caepio (85 eKr. – 42 eKr.).

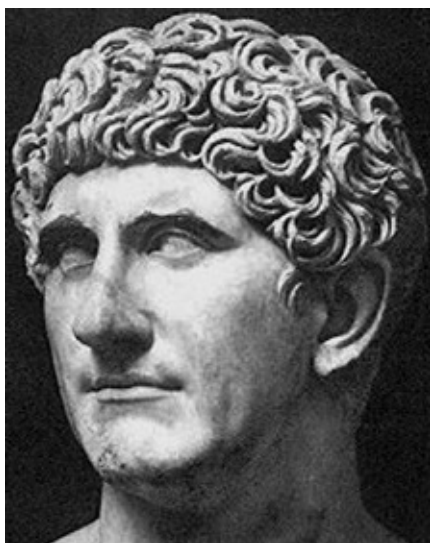
Kuva 2. Gaius Cassius Longinus (n. 85 eKr. – 42 eKr.).

kia on alue, joka vastaa tämän päivän Transsilvaniaa Romaniassa. Rahapajana on ilmeisesti toiminut Olbia.

Näitä rahoja on tullut markkinoille aarteesta, jonka on arveltu olleen yksi kassa-arkuista, joita Brutus käytti legiooniensa palkkojen maksumin. Rooman kenraalit kuljettivat mukanaan massiivisia määriä kolia,

koska legioonalaiset odottivat saavansa palkkansa välittömästi taistelun jälkeen. Kassa-arkut täynnä kulta- ja hopearahoja haudattiin maahan ennen taistelua, etteivät ne joutuisi vihollisen haltuun häviön tapauksessa. Taistelun jälkeen arkut kaivettiin ylös ja sotilaat saivat palkkansa, mutta koska Brutuksen armeija tuhottiin, jäivät rahat maan alle niille sijoilleen 2000 vuodeksi. Tämän vuoksi ovat nämä rahat säilyneet niin hyvässä kunnossa kahden vuosituhannen ajan. Historialliset Rooman kultarahat ovat hyvin harvinaisia, etenkin loistokuntoisina. Useimmat tämän tason rahat ovatkin museoiden Rooman antiikin kokoelmissa. Koska rahat ovat niin hyväkuntoisia, on todennäköistä että ne on lyöty korkeintaan joihinkin kuukausia ennen hautaamistaan lokakuussa 42 eKr.

Brutus hävisi sotansa Octaviusta vastaan, joten voisi olettaa, että taistelusta selvinneet Brutuksen sotilaat huomasivat olevansa ikävässä tilanteessa, jos heidät tunnistettiin entisiksi Brutuksen sotilaiksi. Näin ollen Kosonin staattereiden

Kuva 3. Marcus Antonius (83 eKr. – 30 eKr.).

Kuva 4. Gaius Octavius, myöhemmin keisari Augustus (63 eKr. – 16 jKr.).

Kuva 5. Kosonin staatteri, rahan etusivun vasemmassa kentässä monogrammi. RPC 1701 A.

omistaminen voisi osoittaa henkilön yhdeksi noista eloonjääneistä, joten on hyvinkin mahdollista, että maasta löydetyt Kosonin staatterit mitä todennäköisimmin sulatettiin eikä niitä juurikaan päätynyt kiertoon sellaisinaan. Tämän vuoksi näitä rahoja ei tunneta kuluneina kappaleina, vaan kaikki ovat ehkä osin kuluneilla meisteillä lyötyjä, mutta kuitenkin lyöntivereksiä.

Rahoista on tunnistettu 4 tai 5 erilaista etu- ja takapuolta. Tämä antaa olettaa, ettei painos kaiken kaikkiaan olisi ollut kovinkaan suuri. Eräs karkea arvio rahan lyöntimäärästä on noin 100 000–200 000 kappaleen suuruusluokkaa, joka toki oli valtava omaisuus tuohon aikaan. Brutuksen häviämisen taistelun jälkeiset olosuhteet myös selittävät sen, miksi rahaa on säilynyt näihin päiviin asti niinkin poikkeuksellisen paljon. Groteski totuus tämän rahan osalta on se, että mitä useampi Brutuksen sotilas kuoli taistelussa, sitä enemmän rahoja jäi säilöön maan alle odottamaan löytämistään 2 000 vuotta myöhemmin.

Rahan etupuolella on roomalainen konsuli kahden liktorin eli henkivartijan välissä. Tästä rahasta on kaksi perusvarianttia, joko Brutuksen monogrammilla BR rahan etupuolen vasemmassa kentässä tai ilman. Alhaalla teksti ΚΟΣΩΝ. Takapuolella on kotka helmilinjan (valtikan) päällä vasemmalle katsoen, oikeissa kynsissä laakeriseppele. Rahan paino noin 8,4 g, halkaisija noin 20 mm. Raha on liki puhdasta kultaa eroten siten useimmista myöhemmistä Rooman kultarahoista.

Kuva 6. Kosonin staatteri, raha ilman monogrammia. RPC 1701.

Rooman keisari Augustuksen aikainen rahajärjestelmä

Suuriarvoisin Rooman raha Augustuksen aikana oli noin 7 gramman painoinen kultaraha aureus, joka vastasi 25 noin 3 gramman painoista hopeadenaaria tai 100 pronssises-tertiusta. Muitakin jako-osia oli käytössä, mutta tässä olivat tärkeimmät. Artikkelin aihe, eli Traakian staatteri, oli siis Rooman aureusta noin 20% arvokkaampi rahayksikkö vastaten siis 30 denaaria tai 120 sestertiusta.

Hieman tämän rahan tutkimushistoriaa

Raha on tunnettu noin vuodesta 1520, jolloin Erasmus Rotterdamilainen yritti selvittää sen historiaa. Rahoja tekstillä ΚΟΣΩΝ löytyi useista suurista kätköistä Transsilvanias-ta. Ensimmäinen erä löytyi vuonna 1543 ja se sisälsi useita tuhansia kultarahoja ja kultaesineitä. Huhut-

tiin, että kätkö löytyi Strei-joen alla olleesta salvatusta kammioista. Myöhempi tutkimus kumosi tämän teorian, ja rahojen löytöpaikaksi hahmottui eräs Orăștie -vuoriston daakialaisista linnoista, luultavasti Sarmisegetusassa.

Nopeasti kävi ilmi, että tämä rahatyyppe on myöhemmän Rooman tasavallan denaareista sovellettu. Etupuoli on tehty M. Iunius Brutus vuonna 54 eKr tarquinialaisten poishäätämisen muistoksi edeltäjänsä Lucius Junius Brutuksen nimissä lyöttämää hopeadenaaria (Crawford 433/1) mukaillen.

Rahan design edustaa Brutuksen propagandaa historiallisesta taistelusta tyranniaa vastaan. Tämä Rooman tasavallan rahojen imitointi ole sattumanvaraista. Rahan etupuoli kuvaa yhtä Brutuksen sankarillista esi-isistä (Lucius Junius Brutus, joka syöksi vallasta Rooman viimeiset kuninkaat 509 eKr ja perusti tasavallan) kahden fasces-vitsakimppua (symboli, joka kertoo haltijallaan

Kuva 7. M. Iunius Brutuksen vuonna 54 eKr. lyöttämä hopeadenaari (Crawford 433/1)

Kuva 8. Q. Pomponius Rufuksen vuonna 73 eKr. lyöttämä hopeadenaari (Crawford 398/1)

olevan valta rangaista kansaa) kantavan liktorin (henkivartija) välissä.

Rahan taustapuolella on kuvattuna valtikan päällä seisova ja voiton sepelettä pitelevä kotka. Taustapuolen esikuvana on käytetty Q. Pomponius Rufuksen vuonna 73 eKr. lyöttämää hopeadenaaria (Crawford 398/1)

Rahan sotilaallinen historia

Tämä raha lyötiin pian Caesarin kuolemaa seuranneen Brutuksen ja Cassiuksen valtakunnan itäosaan tapahtuneen paon jälkeen. Rooma joutui 15. maaliskuuta 44 eKr. tapahtuneen Caesarin salamurhan jälkeen katkeeraan sisällissotaan useiden tahojen taistellessa valtakunnan hallinnasta. Brutus oli Kreikassa kokoamassa suurta 17 legioonan (noin 65 000 miestä) armeijaa taistellakseen Marcus Antoniuksen ja Octaviuksen

(tunnettiin myöhemmin Caesar Augustuksena) Caesarin salamurhan kostamiseksi perustaman ns. toisen

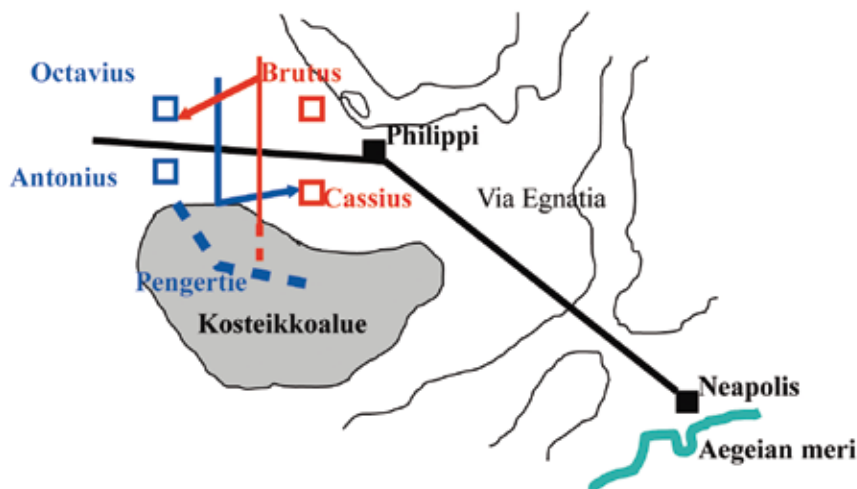
triumviraatin yhdistyneitä armeijoita vastaan. Oletettavasti Traakian kuningas Koson (joka oli liittoutunut Brutuksen johtamien tasavaltalaislegioonien kanssa) antoi kullan, jota Brutus käytti näiden rahojen valmistukseen. Antonius ja Octavius murskasivat Brutuksen ja hänen liittolaisensa Cassiuksen armeijoiheen Philippin taistelussa Kreikassa loka-kuussa vuonna 42 eKr.

Philippin taistelu Makedoniassa oli viimeinen Markus Antoniuksen ja Octaviuksen toisen triumviraatin taisteluista Marcus Junius Brutuksen and Gaius Cassius Longinuksen yhdistettyjä armeijoita vastaan vuonna 42 eKr. Taistelu koostui kahdesta yhteenotosta antiikin kaupunki Philippin länsipuolisella tasangolla. Ensimmäinen yhteenotto tapahtui lokakuun ensimmäisellä viikolla, jolloin Brutus kohtasi Octaviuksen samalla kun Antoniuksen joukot olivat Cassiuksen joukkoja vastaan. Aluksi Brutus painoi Octaviuksen takaisin ja tunkeutui tämän legioonien leiriin. Kuitenkin etelässä Antoniuksen joukot löivät Cassiuksen joukot, jolloin Cassius teki itsemurhan saatuaan väärää tietoa, jonka mukaan myös Brutus oli hävinnyt taistelunsa. Brutus kokosi Cassiuksen jäljelle jääneet joukot ja molemmat osapuolet määräsivät armeijansa perääntymään leireihinsä sotasaaliidensa kanssa ja taistelu oli Cassiuksen itsemurhaa lukuunottamatta ratkaisematon.

Toinen yhteenotto lokakuun 23.

Kuva 9. Philippin kaupungin sijainti noin 15 km päässä satamakaupunki Neapoliksesta (nykyinen Kavala) Kaupunki perustettiin 356 eKr. kuningas Philip II:n toimesta ja asukkaat hylkäsivät sen keskiajan lopulla.

Kuva 10. Philippin ensimmäinen taistelu.

päivä nujersi Brutuksen joukot ja hän vuorostaan teki itsemurhan jättäen Rooman tasavallan hallinnan voittoaikaiselle triumviraatille.

Philippin ensimmäinen taistelu

Antonius tarjoutui taistelemaan monia kertoja, mutta Brutuksen vapautusarmeijaa ei saatu jättämään puolustusasemiaan. Samalla Antonius kuitenkin yritti salaa saartaa vapautusarmeijan etelän kosteikkoalueiden kautta. Suurin ponnisteluin hänen onnistui raivata väylä läpi kosteikkoalueen pengerrysten avulla. Lopulta Cassius havaitsi kyseisen manööverin ja hän yritti vastaliikettä siirtämällä osan joukoistaan etelään kosteikkoalueelle tehden vastapadon, jonka avulla oli tarkoitus katkaista Antoniuksen oikeanpuoleisen koukkaajajoukon yhteys pääjoukkoihin. Tämä johti yleiseen taisteluun 3. lokakuuta 42 eKr.

Antonius määräsi hyökkäyksen Cassiusta vastaan kohdistettuna varustuksiin Cassiuksen leirin ja kosteikkoalueen välissä. Samanaikaisesti Brutuksen sotilaat triumviraatin armeijan provosoimana ryntäsivät Octaviuksen armeijaa vastaan odottamatta hyökkäyskäskeyä (annettuna tunnussanan "vapaus" kanssa). Tämä yllätyshyökkäys oli täydellinen menestys; Octaviuksen joukot ajettiin pakosalle kohti leiriään, jonka Marcus Valerius Messalla Corvinuksen johtamat Brutuksen joukot olivat saaneet haltuunsa. Kolme Octaviuksen legioonan standaaria oli viety, mikä soitti selvää hajaannusta. Octa-

viusta ei löytynyt teltastaan ja hänen sohvansa lävistettiin ja leikeltiin palasiksi. Monet antiikin historioitsijat sanoivat että häntä varoitettiin unessa varomaan tuota päivää, kuten hän myös itse kirjoitti muistelmissaan. Plinius raportoi tyyliä Octaviuksen menneen kosteikkoalueelle piiloon.

Toisaalta via Egnatian toisella puolella Antonius kykeni valtaamaan Cassiuksen linnoitteet tuhoten paaluvarustukset ja täyttämään kaivannot. Tämän jälkeen hän helposti valtasi Cassiuksen leirin, jota puolusti vain kourallinen miehiä. Vaikuttaa siltä, että osa Cassiuksen miehistä oli edennyt etelään; heidän yrittäessään palata oli Antoniuksen helppo torjua heidät. Lopulta taistelu päättyi ratkaisemattomana. Cassius menetti 9 000 miestä Octaviuksen menettäessä 18 000 miestä. Taistelukenttä oli kuitenkin hyvin suuri ja tomupilvet tekivät mahdottomaksi saada selkoa taistelun todellisesta lopputuloksesta, joten kumpikaan osapuoli ei saanut selkoa toisensa kohtalosta. Cassius siirtyi kukkulan huipulle, mutta ei silti kyennyt näkemään, mitä tapahtui Brutuksen puolella. Uskoen tämän kokeneen murskaavan tappion hän määräsi vapauttamansa orjan surmaamaan hänet. Brutus suri Cassiuksen ruumiin luona kutsuen tätä "viimeiseksi roomalaiseksi". Kuitenkaan hän ei järjestänyt julkisia hautajaisia peläten niiden negatiivisia vaikutuksia armeijan moraaliiin.

Eräät lähteet syyttävät Brutuksen joukkojen ahneutta tekijänä, joka mitaltoi heidän selkeän voittonsa loka-

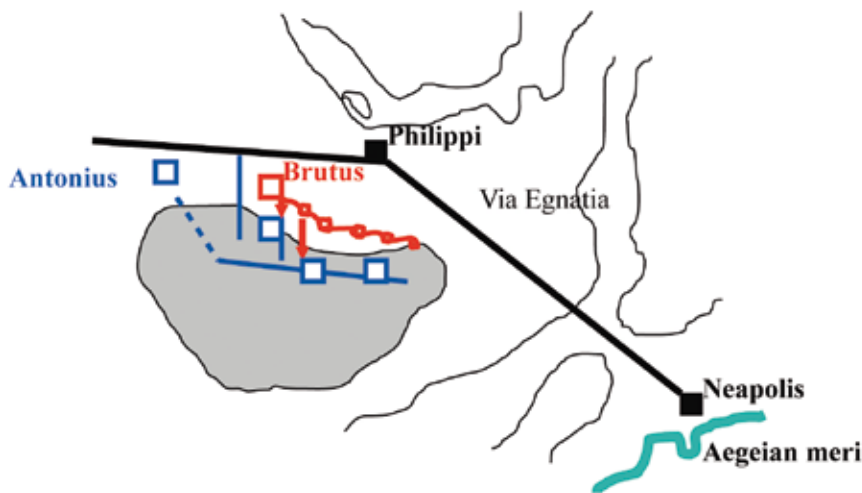
Brutuksen etenevien joukkojen enenaikainen ryöstely ja sotasaaliin haaliminen mahdollisesti Octaviuksen joukkojen koota rivinsä. Octaviuksen hallitessa myöhemmin keisarina tuli yleiseksi taisteluhuudoksi "Vie loppuun aloitettu taistelu!"

Philippin toinen taistelu

Philippin ensimmäisen taistelun taantumapäivänä Brutusta tukenut tasavallan laivasto onnistui katkaisemaan triumviraatin vahvistusjoukkojen (Gnaeus Donimitius Calvinuksen johtamat kaksi legioonaa ja muita joukkoja varusteineen) etenemisen ja tuhoamaan sen. Tästä johtuen Antoniuksen ja Octaviuksen strateginen asema muuttui hyvin vakavaksi, koska jo sodan rasittamat Makedonian ja Thessalian alueet eivät kyenneet ylläpitämään heidän armeijoitaan kovinkaan pitkää aikaa Brutuksen saadessa helposti täydennyksiä meriteitse. Triumviraatin oli lähetettävä legioonaa etelään Achaiaan keräämään lisää täydennyksiä.

Joukkojen moraalialia nosti lupaus 5 000 denaarin (200 aureusta/170 kultastaatteria) lisäpalkasta joka sotilalle ja 25 000 denaarin (1000 aureusta/850 kultastaatteria) lisäpalkasta joka sadanpäämiehelle. Legioonaa kohti tämä siis tarkoitti vajaata 30 miljoonaa denaaria eli aika tarkasti miljoonaa kultastaatteria – nykyrahassa kullon arvon mukaan laskettuna noin 350 miljoonaa euroa eli noin 60 000 euroa per sotilas ja 300 000 euroa per sadanpäämies. Vertailun vuoksi todettakoon, että sotilaan tavanomainen palkka oli 225 denaaria eli 9 aureusta (tai reilut 7 kultastaatteria, nykyrahassa noin 2 500 euroa) vuodessa. Kyseessä oli siis varsin reilusti palkattu sotaväki! Toki on huomioitava se tosi-seikka, että palkka maksettiin vasta taistelun jälkeen voittajan elossa oleville sotilaille.

Toisella puolella oli tasavallan vapauttajien armeija kuitenkin menettänyt Cassiuksen myötä tärkeää strategista osaamista. Brutuksella oli Cassiusta vähemmän sotilaskokemusta – ja mikä pahinta, hän ei kyennyt saamaan samanlaista kunnioitusta liittolaisiltaan ja sotilailtaan, vaikka hän heti taistelun jälkeen tarjosi jokaiselle sotilalle 1 000

Kuva 11. Philippin toinen taistelu

denaarin (noin 33 kultastaatterin eli nykyrahassa noin 12 000 euron) lisälahjan. Sotaväkeä oli ensimmäisen taistelun jälkeen jäljellä yli 50 000 miestä, joten tämäkin ”pieni” lupaus oli myöskin varsin kallis lupaus – täydellisen ja pienin tappioiden tapahtuvan voiton tapauksessa jopa 50 miljoonan denaarin eli yli 1,6 miljoonan kultastaatterin (nykyrahassa yli puolen miljardin euron) arvoisen.

Seuraavina kolmena viikkona Antonius kykeni hitaasti etenemään joukkoineen etelään Brutuksen armeijasta linnoittaen kukkulan lähellä Cassiuksen entistä leiriä, jonka Brutus oli jättänyt vartioimatta.

Välttääkseen saarretuksi tulemisen oli Brutus pakotettu laajentamaan linjansa etelään via Egnatian suuntaisesti rakentamalla useita linnoitettuja asemia. Brutuksen puolustusasema oli vielä vahva hänen hallitessaan ylänköä ja turvallista tiedonvälitysyhteyttä meren kanssa. Hän kuitenkin halusi pysyä alkuperäisessä suunnitelmassa välttää avointa kohtaamista odotellen merilyivoiman hiljalleen näännyttävän vihollisen. Pahaksi onneksi suurin osa hänen upseereistaan ja sotilaisistaan olivat kyllästyneet viivyttely-

taktiikkaan ja vaativat toista yritystä avoimella taistelulla. Luultavasti sekä Brutus että hänen upseerinsa pelkäsivät sotilaidensa loikkaavan vihollisen riveihin jos he eivät saisi pidettyä joukkoja kurissa. Plutarcuksen mukaan Brutus ei ollut saanut tietoa Dominitus Calvinuksen tappiosta Joonian merellä. Siispä joidenkin itäisten liittolaisten ja palkkasoturien jo karatessa Brutuksen riveistä vihollisen riveihin oli Brutus pakotettu hyökkäämään lokakuun 23. päivän iltapäivällä. Hänen sanotaankin lausuneen ”Käyn sotaa kuin Pompeijus Suuri, en niinkään kommentaen kuin komennettuna”.

Yhteenotosta tuli kahden hyvin koulutetun veteraaniarmeijan lähitaistelu. Nuolet ja keihäät jätettiin pääosin sivuun; sen sijaan sotilaat pakkautuivat tiiviisiin riveihin ja taistelivat kasvokkain miekoin ja teurastus oli hirvittävä. Lopulta Brutuksen hyökkäys torjuttiin ja hänen sotilaansa joutuivat hajaannukseen ja heidän rivinsä murtuivat. Octaviuksen sotilaiden onnistui vallata Brutuksen leirin portit ennen kuin perääntyvä armeija ehti puolustusasemiin. Siten Brutuksen armeija ei ehtinyt järjestäytyä, mikä teki triumvraatin voitosta täydellisen. Bru-

tuksen onnistui vetäytyä läheisille kukkuloille vain noin neljän legioonallisen verran miehiä mukanaan. Nähdessään antautumisen ja vangitsemisen olevan väistämättömät hänen ystävänsä kehottivat häntä pakenemaan uudestaan, mutta Brutus sanoi yhden kuuluisimmista lauseistaan: ”Pakoon, kyllä, mutta tällä kertaa käsin, ei jaloilla.” Sanottuaan tämän hän teki itsemurhan.

Toisen Philippin taistelun kokonaistappioita ei ole raportoitu, mutta koska kyseessä oli lähitaistelu, on tappioiden täytynyt olla raskaat molemmin puolin.

Huolimatta Brutuksen tekemästä Caesarin salamurhasta tuli tasavalta nopeasti tiensä päähän Rooman senaatin saatettua keisariajan alkuun julistaessaan Octaviuksen keisari Augustukseksi.

Kosonin kultastaatterit tänään

Tänä päivänä on kyseinen kultaraha varsin helposti saatavilla. Vielä vuonna 1995 siitä joutui maksamaan Spinkin huutokaupassa USA:ssa yli 5 000 dollaria, mutta tänä päivänä on rahaa ollut saatavilla niin kotimaisista kuin ulkomaisista huutokaupoista 500–1 000 euron kappalehintaan. Vielä näin lopuksi pieni uutinen muutaman vuoden takaa Romaniasta:

Syyskuun 19. päivä vuonna 2009 löytyi Romanian länsiosasta Orastia -vuorelta huomattava 1,2 kilon kultaarre käsittäen 142 Kosonin staatteria. Mustan pörssin arvo kyseiselle aarteelle olisi ollut liki 85 000 euroa, mutta löytäjä luovutti aarteen paikalliselle poliisille Hunedoaran kaupungissa. Löytäjä sai löydöstään laillisen korvauksen ja suuren Romanian kansallisen perinnearvon omaavat 142 Kosonin kultastaatteria sijoitettiin Bukarestin historialliseen kansallismuseoon. Rahojen painot vaihtelivat 8,2 ja 8,8 gramman välillä.

Väärennetty 10 markan seteli mallia 1878

Kiuruwetiset setelit olivat jo "vakiinnuttaneet" surullisen kuuluisan asemansa maamme rahaliikenteessä, ja yleisö oli tullut varovaiseksi Yhdyspankin 15 ja 100 markan seteleiden suhteen, koskapa juuri näitä "Kiuruweden pankkiirit" varsin ahkerasti levittelivät. Vuoden 1881 syyskuussa tuli uusi, ja tällä kertaa sekä laadukkaampi että runsaslukuisempi väärä raha ilmi. Ensimmäinen väärän rahan liikkeelläolon havainnut henkilö oli Suomen Pankin Pietarin konttorin nuorempi virkailija N. Sasonoff. Kyseinen virkailija saikin 15. marraskuuta 1881 tarkkaavaisuudestaan 1 200 markan palkkion.

Asian tultua Suomen Pankin tietoon 19. syyskuuta 1881 lopetettiin 10 markan seteleiden mallia 1878 liikkeellelasku välittömästi ja pankkivaltuusmiehet toteavat kokouksessaan seuraavaa:

"On tavattu melko hyvin tehtyjä väärennöksiä 10 markan setelistä. Väärennösten tuntomerkkeinä todettakoon, että

- ne ovat aitoja vaaleampia
- tähän asti löydetyissä väärennöksissä allekirjoituksina on käytetty nimiä Tamelander ja Granholm
- sanat "Finlands Bank" ensimmäisellä sivulla ovat pienempiä kuin aidoissa
- kirjaimet toisella sivulla venäläisessä sanassa "ДЕСЯТЬ" ovat epätasaisia, erityisesti "C"-kirjain on

Kuva 1. Aito 10 markkaa 1878.

Kuva 2. Väärä 10 markkaa 1878.

mutta matalampi ja "M" hyvin epäsymmetrinen, myös "P" venäläisessä sanassa "МАРКЪ" ulottuu linjan alapuolelle ja koko venäjänkielinen teksti on painettu suuremmilla kirjaimilla kuin alkuperäisessä

- toisen sivun oikeanpuoleisen arvomerkitäkilven puoliympyränmuotoisen yläosan varjostus vasemmalla puolella, kun se aidossa on oikealla."

Kuvat 3 ja 4. Sanat "Finlands Bank" aidossa (vasemmalla) ja väärässä setelissä.

Kuvat 5, 6 ja 7. Venäjänkieliset sanat "ДЕСЯТЬ МАРКЪ" aidossa (ylhäällä) ja väärissä seteleissä

Kuvat 8 ja 9. Takasivun oikeanpuoleisen arvomerkintäkilven puoliympyränmuotoisen yläosan varjostus aidossa (vasemmalla) ja väärässä setelissä

Kuvissa 10, 11 ja 12 ylhäällä väärennösten allekirjoituksia. Alla kuvassa 13 esimerkki aidoista Tamelanderin ja Hjalmar Granholmin allekirjoituksista.

Väärentäjät tuottivat seteleihin allekirjoitukset kirjoittamalla ne käsin. Tamelanderin nimikirjoituksen väärentäminen näkyy sujuneen varsin hyvin, ja Granholmin allekirjoituksen väärennöksset ovat perin onnistuneita loppukoukeron puuttumisesta huolimatta.

26. syyskuuta 1881 Pankkivaltuusmiehet lähettivät kuvernöörille ruotsiksi ja suomeksi 19.9. 1881 julkaistun tiedotuksen väärennetyistä 10 markan seteleistä ja pyytävät toimenpiteitä saman tiedotuksen jättämisestä kaikkiin kirkkoihin

Varsin nopeasti löytyi seteleitä kierrosta ympäri maan:

23.09.1881 Åbo Posten no 219 (kirjoittajan vapaasti kääntämänä)

– Vääriä kymmenen markan seteleitä on nähty jo täällä Turussa. Ne setelit, joita olemme saaneet nähdäksemme eräästä paikallisesta yksityispankista, vaikuttavat niin hyvin tehdyiltä, ettei tottumaton silmä tee eroa oikean ja vääriin välille. Suomen Pankin julkaisema kuulutus, jossa eroavuudet oikeiden ja

väärien seteleiden kuvataan on luettavissa eilisen lehden ilmoitusosastosta.

Asiaan liittyvät juridiset ulottuvuudet askarruttivat myös journalisteja:

24.09.1881 Helsingfors no 220 (kirjoittajan vapaasti kääntämänä) Väärät setelit.

Suomen pankki on kuulutuksessaan antanut tiedoksi eräitä eroavuuksia, joista liikkeellä olevat väärit kymmenen markan setelit voi erottaa aidoista.

Se on tietysti hyvä ja oikein, mutta... jos Suomen pankki täten kokee täyttäneensä kaikki velvollisuutensa yleisöä kohtaan, täytyy meidän huomauttaa, että mielestämme tulisi pankilla kyseessä olevan väärennöksen tapauksessa olla moraalinen velvollisuus kantaa yksittäiset vahingot. Ilman tätä pelkäämme, että pankki ei voi laskea seteleitään saman luottamuksen varaan kuin tähän asti.

On sitä paitsi tunnettua, että ranskalaiset ja englantilaiset pankit lunastavat vuosittain merkittäväillä summilla vääriä rahaa, emmekä käsitä, miksei Suomen pankki voisi nähdä oikeutetuksi

toimia asiassa toisin; erityisesti kun nyt esilläolevat väärit kymmenen markan setelit ovat harhauttavan yhdennäköisiä aitojen kanssa, ja yleisöltä vaaditaan tavanomaista suurempaa tarkkanäköisyyttä jotta nämä hiuksenhienot eroavuudet tunnistettaisiin.

Lisäksi mielestämme tulisi pankkien kiinnittää huomiota seuraaviin kysymyksiin:

Eikö se ole pankin velvollisuus suojella yleisöä seteleiden muodolla ja ulkoasulla väärennöstappiota vastaan?

Olisiko väärennös yhtä helposti toteutettavissa, jos kyseessä olevat setelit olisi varustettu suuremmilla vesileimoilla ja lisäksi ne olisi valmistettu leikkaamattomasta paperista?

--

Kuka lunastaa väärit setelit?

Suomen pankin vääriä 10 markan seteleitä koskevan kuulutuksen mukaan kerrotaan hyvin yleisölle että kymmenmarkkaisia ei toistaiseksi lasketa liikkeelle ja samalla valastaan joitain heikkoja väärien tunnistustekijöitä, mutta koska Suomen pankin kymmenmarkkaiset voidaan katsoa käypäiseksi setelirahaksi, ei sitä kuitenkaan valaista, kuka kantaa tappiot seteleistä, jotka pankki toteaa vääriksi (muiden kun on vaikea todeta niiden aitous).

Tällaisessa tilanteessa ei Pankin tulisi ainoastaan keskeyttää mukaellun setelityypin liikkeellelaskua, vaan vaikka lyhyen aikaa sallia lunastaa kaikki liikkeellä olevat setelit (nykyään kaikki kyseenalaistavat tilanteen, mikä tuottaa varsin suurta huolta kaupalle ja liiketoiminnalle) ja siten saada käsitys väärentämisen laajuudesta ja samalla lopettaa ainakin tämän setelityypin väärentäminen. Ei tarvita kummoistakaan tarkkanäköisyyttä huomaamaan, että tällä höllällä toimenpiteellä ei padota petollisuutta.

Kummallista kyllä, tuntuu rahanväärentäminen olevan maassamme varsin hyvin siedettyä ja siihen liittyy jopa jonkinlaista ihailevaa asennetta. Kiuruveden pankista on jo vuosia kuullut puhuttavan ilman että mitään ponnekkaita toimia tätä asiattonta setelinantoa vastaan olisi tehty. Tällä kertaa tuntuvat suuremmat ja taitavammat pankkiirit olleen asialla, ja toivommekin käytettävän toimenpiteitä, jotka lopettaisivat pienempienkin pankkiirien toiminnan. Nähtäväksi jää, kaataako Suomen pankki vastuun vääristä seteleistä niiden epä-

onnisille haltijoille, vai toimiiko se ritarellisesti pahaa aavistamatonta yleisöä kohtaan.

Myös spekulatioita seteleiden alkuperästä syntyi niiden levitessä. Koska ensimmäinen havainto tehtiin Pietarissa, oli luontevaa olettaa niiden alkuperän olevan Venäjällä.

25.09.1881 Åbo Underrättelser no 260 (kirjoittajan vapaasti kääntämänä)

– **Vääriä 10 markan seteleitä** on tullut ilmi myös meidän alueellamme. Eräs kaupunkimme liikemies on nimittäin sellaisen löytänyt niiden setelien joukosta, jotka hän eilen jätti tämän kaupungin Suomen pankin konttoriin. Seteli oli hyvin tehty ja sen uskotaan olevan yhden Venäjällä väärennetyistä. Yleisöä kehoitetaan valppauteen ja varovaisuuteen vastaanottaessa 10 markan seteleitä.

Myös ”hevosmiesten tietotoimisto” aiheutti uutisoinnillaan sekaannusta:

28.09.1881 Morgonbladet no 223 (kirjoittajan vapaasti kääntämänä)

– **Koskien Suomen pankin kymmenen markan seteleitä** levisi eilen kaupattorilla huhu, että pankki ei 1. lokakuuta jälkeen ota vastaan mitään kymmenen markan seteleitä; ei aitoja eikä väärennöksiä. Huhu johti paniikkiin, joka aiheutti yleisen kilpajuoksun kohti pankin vaihtoluukkua, joka pankkiaikana oli kymmenen markan seteleitä tuovan ihmismassan piirittämä.

Sitä ei tiedetä, miten vääriä huhu sai alkunsa, mutta on huomautettava, että huhussa ei luonnollisestikaan ollut mitään perää.

Kuitenkin on meidän toistettava varoitus, että vastaaotettaessa Suomen pankin kymmenen markan seteleitä on noudatettava varovaisuutta ja annettujen tuntomerkkien avulla tarkistettava, onko seteli aito vai vääriä.

Tässä hieman asiapitoista uutisointia:

28.09.1881 Uusi Suometar no 223

– **Kymmenen markan seteleistä** on Suomen-pankin hallitus, kuten jo olemme maininneet, tehnyt sen päätöksen, ett’ei niitä enää päästetä liikkeeseen, koska nuo vääriä muatut setelit owat niin

suuressa määrin eksyttäväisiä, että suurempi yleisö helposti petetty. Suotawa siis on, että puheena olewa laji seteleitä niin pian kuin mahdollista toimitetaan pankin konttoreihin, joissa niistä (nimittäin oikeista) tietysti heti maksetaan täysi arwo, joko kullassa tai muissa seteleissä, kuten wain omistaja itse tahtoo. Yleisölle tahtoisimme tämän johdosta antaa seuraawat neuwot:

1:ksi. Älköön kukaan antako houkuttella itseensä antamaan pankin 10:n markan seteleitä alennettuun hintaan; sillä jos setelit owat oikeat, ne owat aiwan täysi-arwoisia; jos ne taas wääriä owat, ei ole niillä mitään arwoa. Joka taas rupee wääriä seteleitä muille tyryyttämään alennettuun hintaan, hän joutuu siihen edeswastuuseen, mitä setelien takapuolella alireunassa mainitaan. Kaikki kauppaaminen on joko peijaamista tai rikosta.

2:ksi. Joka ei luule woitwansa eroittaa wääriä seteleitä oikeista, tekee wiisaimmin, jos ei ota vastaan mitään 10:n markan seteleitä ensinkään. Muistamista on, että metalli-raha (kulta) on meidän maassamme ainoana laillisena maksun wälikkappaleena. Ei kukaan ole siis welwollinen vastaan-ottamaan mitään pankin seteleitä, waikka oikeitakin owat. Sitä enemmän syytä on olla niitä vastaan-ottamatta, jos ei warmuudella tiedä, owatko oikeita wai wääriä. Kun tätä warowaisuutta ruwetaan yleisemmin käyttämään, on warmuudella olewa, että lyhyellä ajalla kaikki oikeat 10:n markan setelit tulwaawat pankkiin takaisin, mutta wääriä jääwät tietysti arwottomiksi paperi-lapuiksi. Toiwomme on, ett’ei wielä ole ehditty niitä lewittämään maahamme aiwan suurta paljoutta.

Tahdomme lopuksi muistuttaa, ett’ei mitkään muut Suomen pankin setelit ole epäilyksen-alaisina, kuin 10:n markan setelit. Wähän tottuneempi silmä niistä helposti eroittaa oikeat wääristä; mutta neuwomme on annettu niille, jotka eiwät luule woitwansa oikeita ja wääriä warmuudella eroittaa.

29.09.1881 Uleåborgs Tidning no 39 (kirjoittajan vapaasti kääntämänä)

Vääriä valtionpankin 10 markan seteleitä tuntuu olevan liikkeellä suuria määriä. Pankkikonttoreita on kielletty antamasta ulos tämän nimellisarvon seteleitä. Setelit tuntuvat olevan erittäin hyvin tehtyjä, joten niitä on vaikea erottaa oikeista.

29.09.1881 Åbo Underrättelser no 264 (kirjoittajan vapaasti kääntämänä)

– **Vääriä 10 markan seteleitä.** Meille tulleen telegrammin mukaan wääriä 10 markan seteleitä on tullut Raumal-la liikkeeseen.

03.10.1881 Waasan Lehti no 75

– **Wääriä kymmenen markan setelit** owat matkaansaaneet suurta häiriötä torikauppaliikkeessä täälläkin, ehkei heitä wielä ole löydetty tietääksemme kuin yksi. Suomen pankin kymmenen markkaiset owat kuitenkin tätä nykyä aiwan käymättömät Waasan torilla. Jolla tämänöinen raha on, hänen on käyminen kaupapuodissa, – jossa ne kuitenkin täydestä otetaan – sen waihattamassa, jos tahtoo torilta mitään ostaa.

05.10.1881 Tampereen Sanomat no 79

– **Wääriä kymmenen markan seteleitä** on jo täälläkin tawattu. Huomautamme wieläkin ettei kenenkään tarwitse niitä, jos ei ole warmuudella kelpaawaisuudesta, kaupasta eikä palkoista vastaan ottaa, waan wietäkööt ne pankkiin, jossa ne waihdetaan muuhun rahaan.

– **500 markan palkinto.** Sen johdosta, että wääriä seteleitä, mukailtuja Suomen pankin 10 markan setelien kaltaisiksi, äskettäin on liikkeestä tawattu, owat Suomen säätyjen pankki-edusmiehet luwanneet wiidensadan markan palkkion sille, joka keksii ja saattaa todistetuksi kysymyksessä olevien wäärien setelien lewittämisen, joka palkinto annetaan suurennettuna jos lewittäjistä annetut tiedot tuottawat ilmi setelin tekijän.

06.10.1881 Wiborgs Tidning no 116 (kirjoittajan vapaasti kääntämänä)

Niiden 10 markan seteleiden joukosta, joita on massoittain jätetty pankin konttoriin lunastettavaksi, on tähän mennessä löytynyt wain kolme wääriä seteliä, mistä voidaan päätellä, ettei kowinkaan suurta määrää tuotetuista seteleistä ole saatu lewitettyä tälle alueelle. Samanaikaisesti on vaihtajien määrä ollut tänään hyvin wahwa ja pankin rappu ja eteinen owat jatkuvasti täynnä talonpoikia, jotka haluawat päästä eroon pelätyistä 10-markkaisista.

07.10.1881 Vestra Nyland no 1 (kirjoittajan vapaasti kääntämänä)

Liikkeellä olevista wääristä 10 markan seteleistä on jo aiemmin annettu-

jen lisäksi löytynyt seuraava tuntomerkki takasivulta: Väärässä on haravassa 7 terävää piikkiä; aidossa on 8 tylppää seläistä.

Punapainatus väärässä setelissä ulottuu puoleen väärentämistä ja mukamista koskevaa tekstiä; aidossa on koko kenttä täysin valkoinen.

Risteävissä männynoksissa on toisen oksan varsi tai kanta pieneltä osin katkennut nauhalekkien välillä; aidossa ei ole näin.

Eteenpäin olevat hampaat hammasrattaassa ovat väärässä setelissä suurempia kuin aidossa.

Kuvat 14 ja 15. Eroja haravassa. Aito vasemmalla.

26.10.1881 Uusi Suometar no 247

– **Sen kauhun** poistamiseksi tahi edes vähentämiseksi, joka maalauskunnissa on noussut 10 markan setelirahoja vastaan, niitä kun ala-arvoisina paikoittain pidetään, sopii mainita, että Suomen maalaisten paloapuyhtiön vuosirahojen (noin 7 kirkon-alaa) vastaan-otettiin yli 600 kappaletta ja ainoastaan yksi huomattiin olewan niillä tunnusmerkeillä varustettu, jotka sen vääräksi osoittivat. Hauskaa olisi, jos muualtakin saataisiin lukea sanomalehdistä missä määrissä niitä on tavattu.

27.10.1881 Hufvudstadsbladet no 248 (kirjoittajan vapaasti kääntämä)

– **10 markan setelit** ovat jo miltei kadonneet yleisestä rahaliikenteestä, ainakin Helsingissä. Väärien seteleiden aiheuttaman paniikin takia on suurin osa toimitettu Suomen pankkiin tai talletettu yleisiin kassoihin. Lisää niitä ei laskea liikkeeseen, ellei uusia erinäköisiä 10

markan seteleitä kehitetä pankissa, niin nopeasti kuin vain ehditään.

Vääristä 10 markan seteleistä on tähän mennessä vain hieman yli 100 kappaletta keksitty pankissa ja makuloitu. Seteleiden numeroiden perusteella (numeroiden 300,000 ja 600,000 välillä) voidaan todeta, että ainakin niitä on valmistettu 300,000 kappaletta tehtaassa, mistä ne ovat tulleet. Onneksi väärennös huomattiin niin aikaisin, että todennäköisesti vain pieni osa niistä ehdittiin laittaa liikkeeseen.

Hyvin nopeasti saatiin kaikki kierrossa olleet 10 markan setelit pois liikkeestä ja ne korvautuivat joko muilla setelityypeillä tai kultarahoilla. Vääriä seteleitä tavattiin enää hyvin satunnaisesti.

1. marraskuuta 1881 pankkivaltuusmiehet tarkastelivat eri muutosehdotuksia koskien väärennyksen kohteeksi joutunutta 10 markan seteliä, mutta ennen asian päättämistä pyytävät he lausuntoa johtaja Soldanilta ja tohtori Grönvikiltä.

04.11.1881 Hämeen Sanomat no 44

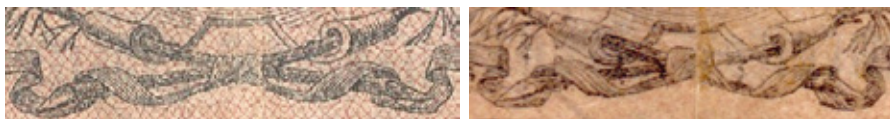
– **Wäärä 10 markan seteli** oli alkuvuikosta ollut tarjolla kauppias Grönlundin puodissa.

28.01.1882 Rauman Lehti no 4

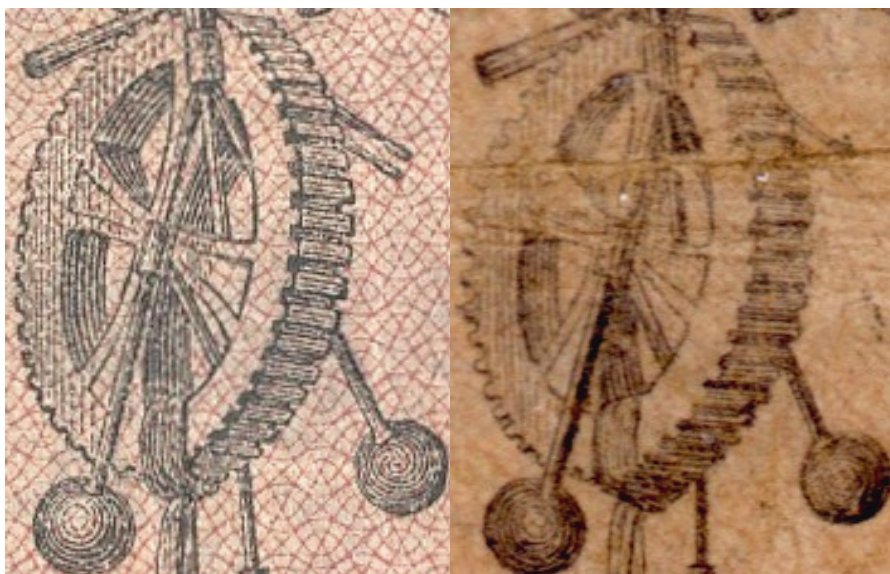
– Wäärä 10-markan seteliä näkyy vielä olewan liikkeellä. Eilen tuotiin semmoinen muutamaan tämän kaupungin kauppaapuotiin, jossa sitä wääräksi huomattiin.

3. huhtikuuta 1882 pankkivaltuusmiehet hyväksyivät johtokunnan esityksen poistaa pankin tileistä 40 kappaletta vastaavan summan väärennettyjä 10 markan seteleitä, jotka ovat löytäneet pankin kassasta. Väärennetyt setelit poltetaan.

Tämän jutun lähteinä on käytetty Erkki Borgin kirjaa Suomessa käytetyt rahat, Kansallisarkiston sanomalehtiarkistoa sekä omista koelmista, Michael Wideniukselta, Marko Puumalalta ja Rami Viidanojalta saamiani kuvia ja tietoja, mistä heille suuri kiitos.

Kuvat 16 ja 17. Eroja varoitustekstin pohjakentässä. Aito vasemmalla.

Kuvat 20 ja 21. Eroja hammasrattaassa. Aito vasemmalla.

Mitalitaiteen huutokauppakohteita

Kohteet eivät ole samassa mittakaavassa keskenään. Kuvat Petri Virolainen.

Kohde nro 203

Kohde nro 204

Kohde nro 205

Suomen Rahapaja uusiin toimitiloihin vuonna 2013

Suomen Rahapaja Oy rakennuttaa uudet tuotanto- ja toimistotilat Vantaalle. Kokonaisuudessaan lähes 10.000 m² kokoiset tilat tulevat vastaamaan toiminnallisesti, taloudellisesti ja ympäristövastuullisesti euroalueen johtavan rahapajan tuotannon vaatimuksia.

Vuodesta 1988 Suomen Pankin kiinteistössä Vantaan Turvalaaksossa toimineen 152-vuotiaan Suomen Rahapajan uudet toimitilat rakenne-

taan Vantaan Viinikkalan K3 Logistics -alueelle. Uusi kiinteistö tulee Suomen Rahapaja Oy:n omistukseen ja se rakennutetaan yhteistyössä YIT Rakennus Oy:n kanssa. YIT aloitti kohteen rakennustyöt elokuussa 2012 ja Suomen Rahapajan suunnitelmissa on aloittaa toiminta uusissa tiloissa vuoden 2013 kesällä.

– Halusimme uudistaa toimitilamme nykypäivän tarpeita vastaavaksi ja mahdollistaa tuotantomme laajen-

tumisen. Tutkimme useita vaihtoehtoja tilojemme sijainnille, joista K3:n alue osoittautui sopivimmaksi. Yhteistyössä YIT:n kanssa saimme tarpeisiimme räätälöidyt tilaratkaisut, kertoo Paul Gustafsson, Suomen Rahapaja Oy:n toimitusjohtaja.

Lähde: Suomen Rahapaja Oy:n tiedote 13.12.2012

S seuraavassa on kolme enemmän tai vähemmän kiperää numismatiikkaan liittyvää monivalintakysymystä sekä jokerina tunnistustehtävä. Oikeat vastaukset lehden lopussa.

Kysymys 1)

Kreikka, tuo eteläinen ystävämaamme, omaa erittäin pitkän numismaattisen historian. Kreikan muinaisen rahajärjestelmän perusyksikkö oli drakma, joka jakautui kuuteen oboliin. Suuria summia laskettaessa oli käytössä laskentayksikkö talent, joka jakautui 60 minaan ja jokainen mina jakautui 100 drakmaan. Talentti oli siis 6 000 drakmaa.

Rahanlyönnissä oli käytössä lukuisia nimellisarvoja $\frac{1}{2}$ obolin rahasta 10 drakman rahan. Miten paljon painoi noin vuonna 350 eKr yksi Ateenan standardin mukainen drakma?

- a) 2,5 grammaa
- b) 3,1 grammaa
- c) 4,3 grammaa
- d) 5,4 grammaa

Kysymys 2)

Rooman valtion ja sen talouden kehittyessä kehittyi myös sen rahajärjestelmä. Varhaisimmat Rooman "rahat" olivat pronssimöhkäleitä (Aes Rude), joita käytettiin vaihtokaupoissa metalliarvostaan alkaen 8. vuosisadalla eKr. ja niiden käytöstä luovuttiin 4. vuosisadalla eKr.

Aes Rude

Möhkäleitä saattoi käyttää joko pronssiesineiden valmistuksen raaka-aineena tai vaihtokaupassa. Ensimmäinen edistysaskel oli 5.–4. vuosisadalla eKr. hieman määrällisempien valettujen suorakaiteen muotoisten pronssiharkkojen valmistus eri yksityisten valmistajien toimesta. Niissä oli jo jonkinlaista piirroskoristelua. Niiden paino vaihteli 600 grammasta 3 kiloon, ja niitä myös paloitetiin pienempiin osiin.

Rooman hallinto inspiroitui näistä harkoista ottamaan käyttöön Aes Signatum -rahat noin 4. vuosisadalla eKr (voimakkaasti kiistelty ajoitus vaihtelee 3. ja 5. vuosisadan eKr. haarukassa). Aes Signatumeissa ei vielä ollut arvomerkitä, mutta ne olivat valettuja ja niissä oli selkeä hallituksen tekemä (uskonnollinen) kuva, kuten esimerkiksi härkä tai kotka. Aes Signatumien paino vaihteli 4 – 5 Rooman paunan, eli 1280 – 1600 gramman, välillä. Myös niitä paloitetiin usein pienempiin osiin tarpeen mukaan, ja täysin ehjät Aes Signatumit ovatkin äärimmäisen harvinaisia.

Aes Signatum 280–260 eKr, paino 1461 g. Myyty huutokaupassa vuonna 2009 100 000 eurolla.

Aes Signatum ja sen puolikas ajalta 260–240 eKr. Kyseinen puolikas oli kaupan huutokaupassa vuonna 2006 16 000 euron lähtöhintaan, mutta sitä ei myyty.

Rooman valtion ensimmäisinä varsinaisina rahoina voidaan kuitenkin pitää vuonna 289 eKr käyttöön otettuja Aes Grave -rahoja, jotka oli valettu pronssista ja joissa oli arvomerkitä. Rahoja valmistettiin useita nimellisarvoja: uncia (1/12 as, tunnus 1 pallo, kuva Bellona tai Roma), sextans (1/6 as, tunnus 2 palloa, kuva Mercurius), quadrans (1/4 as, tunnus 3 palloa, kuva Herkules), triens (1/3 as, tunnus 4 palloa, kuva Minerva), semis (1/2 as, tunnus kirjain S, kuva Jupiter) ja suurimpana perusraha as (tunnus kirjain I, kuva Janus).

Paljonko tämä suuri pronssikiekko, eli alkuperäisen standardin mukainen kokonainen as painoi?

- a) vajaasta 200 reiluun 230 grammaan
- b) vajaasta 250 reiluun 300 grammaan
- c) vajaasta 470 reiluun 620 grammaan
- d) vajaasta 1 200 reiluun 1 550 grammaan

Kysymys 3)

Mitähän tuolla suurella pronssijökäleellä sitten sai ostettua noin vuonna 220 eKr?

- a) Ison ruukullisen hyvää viiniä
- b) Yöpyymisen kahdelle ruokineen majatalossa
- c) Hyvän hevosen tai kaksi aasia
- d) Iäkkään naisorjan

Jokerikysymys:

Mikä raha?

ERKKI LÄHDERANTA, KUVAT ARI LEPPÄNEN

Arvo Leppäselle liiton pronssinen ansiomitali

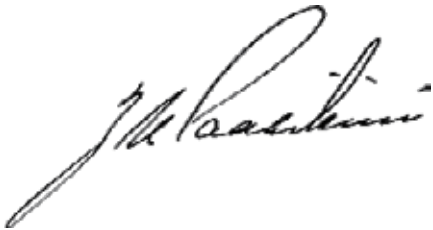
Numismaatikkoliitto myönsi Arvo Leppäselle liiton pronssisen ansiomitalin. Mitali ojennettiin 15.12.2012 juhlallisesti Arvo Leppäsen juuri avatussa antiikkiliikkeessä "Aarraitta" Helsingissä osoitteessa Oskelantie 1. Arvo Leppänen on toiminut numismaatiikan ja antiikin alalla yli 40 vuotta. Juuri avattu antiikkiliike on jo kahdeksas. Suuri osa numismaatikoista on tutustunut Arvo Leppäseen monilla messuilla. Arvo Leppänen on tullut tutuksi mm. siitä, että hänellä on aina tarjolla hyvinkin harvinaisia kolikoita ja seteleitä.

Mitalit ojensivat puheenjohtaja Erkki Lähderanta ja taloudenhoitaja Timo Ahonen. Puheessaan puheenjohtaja painotti Leppäsen pitkää ja aktiivista toimintaa numismaatiikan alalla. Kiitospuheessaan Arvo Leppänen korosti, kuinka hän arvostaa numismaatikkoliiton mitalia ja huomionsoitusta. Samalla hän toivotti liitolle onnea ja kutsui numismaatikot tervetulleeksi uuteen liikkeeseensä.

"Nopeasti, pitäkää kiirettä!"

Ettekö löydä häntä? Neiti Valve on löydettävä ja hänen on kiiruhdettava paikalle viipymättä! Niin kaikkiivat käskyt Kansallispankin sisälinjoilla. Neiti Valve osasi rauhoittaa pääjohtajan.

Kansallisosakepankki osakekirja 1927 OK 724.

Suomen Teollisuuspankki Oy 1985 (OK 6343)

Kansallispankin pääjohtajana toimi Juho Kusti Paasikivi. Hänet oli valittu tehtäväänsä I maailmansodan aattona vuonna 1914. Osakekirjakeräilijöille Paasikivi on vanha tuttavuus Kansallispankin osakekirjojen allekirjoittajana vuodelta 1927 (Osakekirja.fi -kat.nro 724). Paasikiven aikaa pankissa jatkui vuoteen 1934.

Eläkkeelle jäädessään Paasikivi nappasi neiti Valveen mukansa, ja hänestä tuli rouva Alli Paasikivi. Herra Paasikiven kerrotaan todenneen Allillensa, että "tanssaas Alli mulle vähän" hyvän hetken saapuessa. Alli oli ollut ennen Kansallispankkia töissä Kansallisteatterissa ja hän oli todellinen seurapiirikaunotar. Teatterista toiseen ja nimen alussa on Kansallis – voisin vanhana kansallispankkilaisena todeta.

Uusi tuttavuus

Osakekirjoissa allekirjoittajien kerääminen on marginaalista, mutta silti mielenkiintoinen keräilyn alalaji. Setelien kerääjille allekirjoittajien kerääminen on tuttua, ja Paasikivi koristaa useampaakin versiota 10 tai 1000 markan seteleissä. Myös postimerkkikeräilijöille Paasikivi on tuttu.

Syksyllä 2012 on Britanniasta löytynyt myös Suomen Teollisuus Hypoteekkipankki Oy:n 1000 dollarin velkakirja (kat.nro 7111), jossa Paasikivi on allekirjoittajana. Laina on vuoden 1924 kultalaina (gold bond),

ja sitä on aiemmin tunnettu 500 dollarin litterana. Paasikiven allekirjoittamana tunnetaan myös vuodelta 1934 oleva velkakirja.

Suomen Teollisuus Hypoteekkipankki perustettiin vuonna 1924 myöntämään pitkäaikaisia kiinnitysluottoja, joihin varat pankki hankki laskemalla liikkeelle obligaatioita. Pankin omistajia olivat Pohjoismaiden Yhdyspankki, Helsingin Osakepankki, Kansallispankki sekä joukko teollisuusyrityksiä.

Suomen Teollisuus Hypoteekkipankki oli noteerattuna Helsingin

Pörssissä vuosina 1943–1952. Pankki fuusioitiin Meritaan vuonna 1998 Suomen Teollisuuspankki Oy:nä. Teollisuuspankkina pankki laski liikkeelle myös laajan kirjon erilaisia obligaatioita, joita monet säästäjät ostivat pankkitiliä korkeamman tuoton toivossa. Saisiko olla 10.75 % riskitön verovapaa tuotto?

Lisää vanhoja hyviä velkakirjoja löydät sivuilta www.osakekirja.fi.

Tiedon kultajyvä

Vähemmän kultaisia keräilykohteita harrastaneena, tuli minulle vastaan mielenkiintoinen tapaus.

Suomen Rahapajan Diamond Proof Quality rahasarjasta vuodelta 2003 kultajetonilla ilman timattia, löytyy mielenkiintoinen tapaus kultaharrastajan näkökulmasta.

Suomen Rahapaja Oy on merkinnyt aitoustodistukseen 8,64 gramman panoisen ja kultapitoisuudeltaan Au 0.900 kultajetonin varsin mielenkiintoisesti kuvan osoittamilla leimoilla, joista silmiin "särähtää" tuo keskimäinen 750.

Kyselyäni muutamalta tuttavaltani, ilmeni, että kyseessä ei ole ns. uusi tieto, mutta ajattelin että ehkä on joku toinenkin harrastelija, jolle tämä tieto tulee uutena.

Tiedustelin asiaa kuitenkin vielä Suomen Rahapaja Oy:ä ja sain seuraavanlaisen vastauksen:

Kiitos yhteydenotostasi asiakaspalveluumme. Kysyt 2003 Diamond proof -sarjan kultajetonin kultapitoisuutta.

Jetonin oikea kultapitoisuus on 90%. Tuo kysymyksessä esitetty ristiriita johtuu siitä, että vuonna 2003 jalometalleja koskevilla määräyksillä ei ollut sopivampaa leimattavaa pitoisuutta. Vaihtoehtoina olivat pitoisuudet 585, 750 ja 969, joista

täytyi käyttää todellista kultapitoisuutta seuraavaa alempaa tarkastusleimaa (900 -> 750).

Todellista korkeampaa pitoisuusleimaa ei missään tapauksessa saa edelleenkään käyttää. Muutama vuosi myöhemmin leimattavat pitoisuudet muuttuivat, ja nyt käytettävissä on seuraavat pitoisuusmerkinnät: 585, 750, 916 ja 999. Osittain tämän vuoksi käytämme nykyisin kultarahoissa pitoisuutta 917 (koska käytettäessä näitä samoja aihioita mitalien ja jetonien valmistukseen, voidaan käyttää pitoisuusleimaa 916).

Yleisesti ottaen jalometallien tarkastusleimat ilmoittavat sen, kuinka paljon tuotteen jalometallipitoisuus vähintään on.

Mielenkiintoista olisi tietää, onkohan muissakin Rahapajan rahasarjoissa tai kultaisissa tuotteissa vastaavuuksia?

Muista!

huutokauppa Helsingissä
13.4.-13

* Kuulemma Kauppahuoneella
on edulliset ehdot ?

* Pirautta ja tarjota kohteita
heti tammikuussa
p-0444 331 300

tai laita viestiä
palvelu@finkauppahuone.fi

Metalliseos Metallegering	Au 900‰
Paino g / Vikt g	8,64
Halkaisija mm Diameter mm	22,00
Paksuus mm Tjocklek mm	1,7
Reuna Kant	sileä slät

Ollako, vai eikö olla

Jostakin vaan pöllähti mieleeni maailman kirjallisuuden ehkä eniten lainattu sitaatti kirjailija William Shakespearen näytelmästä Hamlet. Siinä Tanskan prinssi Hamlet seisoo pääkallo kädessään ja puhelee yksikseen to be, or not to be – ollako vai eikö olla.

Viime syksynä tapasin mieshenkilön, joka kysyi minulta, tiedänkö minä ja jos tiedän, niin mitä vuoden 1963 viiden markan setelistä Litt B M-kirjaimella tähdin. Dialogimme jatkui. Sanoin hänelle, että jos minä kysymästäsi jotain tiedän, niin tiedän, että sellaista ei ole olemassakaan.

Hän kertoi, että hänellä on sellainen vitonen ja hän voi kyllä tulla Jyväskylään näyttämään sen minulle. Hän todellakin halusi jotakin tietoa setelin aitoudesta tai epäaitoudesta.

Sovimme tapaamisen kotiini ja pyysin jo silloin luvan setelin kuvaamiseen ja scannaamiseen koneelleni.

Hän saapui meille ja istuimme pöydän ääreen tutkimaan tapaus – ollako vai eikö olla? Seteli näytti ilmeeltään ja paperiltaan aivan aidolta vuoden 1963 vitoselta Litt B allekirjoittajat Harri Holkeri / Antti Lehtinen M 9219436. Kirjainsarjassa M esiintyy allekirjoittajina Harri Holkeri / Antti Lehtinen niin kuin tässäkin setelissä. Otin esille verrokeiksi pienen erän kaikkia vuoden 1963 5-markkasia, niin ilman tähtiä kuin tähdinkin. Setelin omistaja oli havaitsevinaan värieroa. No, sekin on mahdollista, koska kyseisen tyyppin seteleissä on värieroja. Vertailimme tähtien ulkonäköä, painojäljen vahvuutta ja asemointia seteliin. Mitään erikoista ei silmiimme osunut. Hyvin pienen eron olimme havaitsevinaamme tähtien painoväriin vahvuudessa verratessamme tähtiä muihin Litt B korvaavien seteleitten tähtiin. Yritin varovaisesti kynnellä

raapia tähteä todetakseni, että se ei ole siirtokuva (letrasetti) – ei irronnut. Kemikaalien käyttöä en tohtinut edes ehdottaa.

Minun tunnustustietoni loppuivat. Kuvasin setelin molemmat puolet ja scannasin sen koneelleni.

En harrastanut yksinpuhelua kuin Hamlet, mutta itsekseni ajattelin, että setelin täytyy olla väärennös. Myös jo aikaisemmin etsimäni kirjalliset tiedot (esim. Antti Heinosen Viimeiset markat) tukivat ajatustani.

Epätietoisena ja epävarmana lähdin kuitenkin pyytämään mielipiteitä asiantuntijoilta. Sain varman tiedon, että M-sarjassa tässä sarjanumeroerässä on olemassa allekirjoituspari Holkeri-Lehtinen. Sen sijaan korvaavaa seteliä M-sarjassa ei ole olemassa. Mistään setelipainon tai Suomen pankin ”rätingeistä” ei löydy sanallakaan mainintaa po. korvaavasta setelisarjasta. Jos kuvittelemme, että tieto olisi saatanut jäädä kirjaamatta, niin voisiko ylipäättänsä olla mahdollista, että vain yksi seteli olisi jäänyt elämään – ei voi!

Keskustelin myöhemmin vielä toisen asiasta kiinnostuneen kanssa. Hänen näkemyksensä setelin aitoudesta oli hyvin samankaltainen kuin edellä olevatkin arviot. Loppupäätelmäksi jäi se, että seteli on väärennös, mutta pirun taidokkaasti tehty sellainen.

Onko seteli mukailtu painamalla M-sarjan setelin kyseisen nume-

rosarjan perään tähdet? Jäin vielä pohtimaan, voisiko fortuna joskus heittää esiin jostakin vitosen Litt B Holkeri / Lehtinen M 9219436 ilman tähtiä? Ollako vai eikö olla.

”Kuka” on tekijä?

Onko sillä mitään merkitystä? Onhan tekijä mukailut nyt käytöstä poistuneesta setelistä taidokkaan tekeleen, ja mitä ilmeisimmin leikki mielessään ketään huijaamatta. Tehdä ja levittää kentälle sellaista ”aitoa rahaa”, jota ei milloinkaan ole ollut olemassa, tuntuu täysin mahdottomalta. Oletan, että huijausmielessä hyvää diiliä tekevä olisi valinnut tyyppin 1963 vitosista sellaiset kirjaimet, joita varmasti esiintyy tähtiraioissa.

Kuulin, että eri seteleistä on tehty aikaisemminkin mukailtuja tekeleitä. Niin, ja kyllä kait niitä tehdään tämänkin jälkeen.

Mieleesi varmaankin tulee ajatus, että kyllä kyseisen setelin joku on tehnyt. Jokuhan on yleensä mukana kaikessa pahassa, mutta hyvin harvoin missään hyvässä. Totean, että missään tapauksessa tekijä ei voi olla Joku. Ollessani 1970-luvun lopulla oppimateriaalikeskuksen palveluksessa, pöydälleni tuotiin aidon tuntuinen ”mukailtu” kuolinilmoitus, jossa vainaja oli Joku. Tunteettomina kaipaamaan jäivät Mikä ja Missä.

Ahaa, tekijä saattaisikin siis olla Kuka – kukaties!

Numismaattinen tietovisa

Vastaukset

Vastaus kysymykseen 1)

c) Ateenan drakman paino oli 4,3 grammaa. Samaa standardia käytti myös Korintti ja Syracuse, mutta vaihtelu rahojen painoissa oli varsin suurta. Muitakin standardeja oli: Joonian drakma painoi noin 5,5 g, Thessalonkin drakma painoi noin 5,8 g ja Carian drakma painoi noin 6,2 g. Ajan oloon kaikkien drakmat heikkenivät, ja Rooman alusmaiden tetradrakmat 200-luvulla jKr. olivatkin jo kuparikolikoita.

Vastaus kysymykseen 2)

d) As painoi alun perin valmistuttajasta riippuen vajaasta 250 reiluuun 300 grammaan. Tyypillisimmät tavatut vanhat as-rahat ovat ajalta 225–217 eKr, ne painavat 250–280 grammaa ja rahan halkaisija on reilut 6 cm. Rahaa on myyty eri huutokaupoissa kunnosta riippuen noin 1 000 – 2 500 euron hintaan. Kuvan puhdistetun rahan paino on 256 grammaa ja se myytiin vuoden 2012 elokuussa vajaa 2 000 euron hintaan.

Roomassa oli toki käytössä myös hopearahaa. Aluksi lyötiin yhden ja kahden drakman rahoja kreikkalaisen rahanlyönnin mukaan, mikä olikin luontevaa, koska kreikkalainen raha kiersi alueella yleisesti.

Rooman didrakma ajalta 265–242 eKr, paino 6,62 grammaa, halkaisija 19 mm. Arvo kunnosta riippuen noin 500–5 000 euroa. Huomaa hyvin kreikkalainen design. Teksti ROMANO kuitenkin kertoo rahan olevan roomalaisen.

Ensimmäinen Rooman oman rahajärjestelmän mukainen hopeadenarius lyötiin vuonna 211 eKr.

Denarius vuodelta 211 eKr. Paino 4,45 g, halkaisija 20 mm ja arvo vajaat 300 euroa.

Vaikka Roomalle kertyikin merkittäviä kultamääriä valloitusten myötä, ei sitä lyöty rahaksi kuin hätätilanteessa. Ensimmäinen roomalainen kultaraha on kultainen staatteri, joka lyötiin vuonna 218–216 eKr. Karthagoa vastaan käydyn toisen puunilaissodan rahoittamiseksi.

Rooman kultastaatteri vuodelta 218–216 eKr. Paino 6,82 grammaa, halkaisija noin 20 mm. Tämä loistokuntoinen (Extremely Fine) kappale myytiin huutokaupassa vuonna 2008 noin 150 000 eurolla. Kuluneempi kappale (Good – Very Fine) myytiin vuonna 2009 13 000 euron hintaan.

Hopeadenaarien myötä karkeatekoisten as-rahajen ja sen jako-osien paino rupesi laskemaan voimallisesti. Suuri vajaan 300 gramman as inflatoitui hyvin nopeasti ja vuoteen 150 eKr. mennessä sen massa oli pudonnut 20 grammaan ja vastaavasti ostovoima oli huvennut noin viidenteentoista osaan.

As ajalta 194–190 eKr, jonka paino on jo huvennut 32 grammaan. Arvo noin 50 euroa.

As vuodelta 155 eKr, paino enää 24 g. Arvo noin 30 euroa.

As vuodelta 84 eKr, paino 10 g ja arvo 20 euroa.

Vastaus kysymykseen 3)

a) tai b) eli iso ruukullinen hyvää viiniä tai kaksi yötä ruokineen majatalossa maksoi yhden as:in. Orja kykeni ostamaan vapautensa 10 000 as:illa. 100 000 as:in arvoisen omaisuuden omistajaa pidettiin vauraana ja alle 15 000 as:in arvoisen omaisuuden omistajaa köyhänä.

Varhaisemman noin 1,5 kilon Aes Signatumien arvoa kuvaa se, että 300-luvulla eKr. aasi maksoi 10 Aes Signatumia.

Vastaus jokerikysymykseen

Kuvan raha on Song-dynastian keisari Taizong:in aikainen paperiraha *Jiaozi* (kiinaksi 交子), maailman ensimmäinen tunnettu paperirahatyyppe. Kuvan seteli on kuvituksen perusteella 10 cashin seteli. Arvo mittaamaton.

Kiina oli ensimmäinen maa maailmassa, joka käytti paperirahaa; Jiaozi-rahaa. Jiaozin historiaa juontaa pohjoiseen Song-dynastiaan (960–1127). Chengdu:n kauppiat

käyttivät aikaisinta tunnettua paperirahaa, jota kutsuttiin nimellä Jiaozi, metallirahan korvaajana. Jiaozin suuren suosion takia Chengdu:n paikallishallinto perusti varhaisimman hallinto- ja säästöpankkiyksikön nimeltään Jiaozi-toimisto. Termiä Jiaozi alettiin tällöin käyttämään yleisterminä rahalle. Vuonna 1023 Song-dynastia julkaisi omia virallisia Jiaozi-seteleitään samalla kieltäen yksityisen setelinannon.

Paperiraha oli hyvin suosittua myöhempien dynastioiden, kuten Yuan (1271–1368), Ming (1368–1644), ja Qing (1644–1911), aikana, mutta se ei koskaan syrjäyttänyt metallirahaa, vaan kiersi sen rinnalla. Kaikille tutut pyöreät, neliöreikäiset rahat olivat käytössä Kiinassa yli 2 000 vuotta, myöhäiselle Qing-dynastian aikaan asti.

Pelkkää onnea ei paperiraha-aika ollut. Paperirahan runsas liikkeellelasku johti kuitenkin 1400-luvulla myöhemminkin aiheeseen liittyvään ongelmaan eli inflaatioon, minkä vuoksi lopulta ihmiset eivät enää halunneet hyväksyä paperirahaa. 1300-luvun lopulla unssi hopeaa maksoi 35 nauhaa (3 500 cash) paperirahaa. 20 vuotta myöhemmin unssi hopeaa maksoi jo 80 nauhaa (8 000 cash) paperirahaa. Paperirahan arvon aleneminen kiihtyi, kunnes 1400-luvun puolessavälissä unssi hopeaa maksoi jo 1 000 nauhaa (100 000 cash) paperirahassa. Tällöin rupesi hopea korvaamaan paperirahan vaihdon välineenä, ja vähitellen setelit katosivat liikenteestä.

Vuoden 1455 jälkeen eivät kiinalaiset historian lähteet enää mainitse paperirahaa. Näin ollen 1450-luvun puolivälissä päätettiin kaikesta paperirahasta luopua ja palata takaisin arvonsa säilyttävään metallirahaan. Kaikki seteliraha kerättiin pois rahaliikenteestä, mitäöitiin ja hävitettiin. Paperirahan tuli Kiinassa käyttöön uudelleen vasta Qing-dynastian aikana 1600-luvulla.

KESKI-POHJANMAAN NUMISMAATTINEN KERHO R.Y. JÄRJESTÄÄ

SUOMEN NUMISMAATIKKOLIITON KEVÄTKOKOUKSEN JA HUUTOKAUPAN

16.–17.3.2013 YLIVIESKASSA, HOTELLI KÄENPESÄSSÄ

Alustava ohjelma lauantaina 16.3.

klo 11.30	Kevätkokouksen valtakirjojen tarkastus
12.00	Kevätkokous, Käenpiika-kabinetti
13.00	Huutokauppa-kohteet esillä, Käenpyrstö-kabinetti
14.30	Huutokauppa, osa 1, Käenpyrstö-kabinetti
19.00	Illtjuhla, Ravintola
	– Tervetuloitovotus, pj. Juhani Vähähyyppä
	– Ylivieskan kaupungin puheenvuoro
	– Juhlaesitelmä,
	– Juhlailallinen

Alustava ohjelma sunnuntaina 17.3.

klo 9.00–10.30	Keski-Pohjanmaan kerhon jäsenten järjestämä näyttely Käenpesässä, Käenpiika-kabinetti
10.30	Huutokauppa-kohteet esillä, Käenpyrstö-kabinetti
11.30	Huutokauppa, osa 2, Käenpyrstö-kabinetti

Majoitus ja huonevaraukset:

Hotelli Käenpesä, Lintutie 1, 84100 Ylivieska,
www.kaenpesa@hotellikaenpesa.fi
Hinta 70 €/yhden hengen huone, 94 €/kahden hengen huone.
Varaukset 08.03.2013 menessä.

Illtjuhla: Hotelli Käenpesä, ravintola. Illalliskortin hinta on 35 €.

Huoneiden ja illalliskorttien varaukset puhelimitse numerosta 08 423 611

*Tervetuloa
Keski-Pohjanmaalle*